

Statistický lexikon obcí ČSSR 1982

(podle správního rozdělení k 1. 1. 1982 a výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 1. 11. 1980)

Federální statistický úřad ve spolupráci s Českým a Slovenským statistickým úřadem a ministerstvy vnitra ČSR a SSR nákladem Statistického a evidenčního vydavatelství tiskopisů, Praha 1984, cca 1750 stran, 2 svazky formátu A4, cena 255 Kčs, skladové číslo SEVT 987 700.

Publikace navazuje na obdobná vydání statistických lexikonů obcí, vydávaných vždy po sčítání lidu, domů a bytů, tedy zpravidla po deseti letech. Uvádí vybrané základní údaje ze sčítání lidu, domů a bytů ke dni 1. 11. 1980, a to k územním jednotkám (krajům, okresům, obcím, částem obcí, základním sídelním jednotkám) dle členění, platného ke dni 1. 1. 1982. Data ze sčítání lidu, domů a bytů jsou doplněna údaji o národních výborech, matričních obvodech, výměrách, dodávacích počtech a poštovních směrovacích číslech. V souladu s vyhláškou FSÚ a FMTIR č. 120/1979 Sb. o prostorové identifikaci informací jsou uvedena též identifikační čísla základních územních jednotek (obcí) a základních sídelních jednotek (v návaznosti na Jednotný číselník prostorových jednotek).

Statistický lexikon obcí ČSSR 1982 je členěn do následujících kapitol: *I. Metodické poznámky; II. Retrospektivní přehled o počtu obyvatel v letech 1869 až 1980 podle krajů, okresů a vybraných měst; III. Počet obcí, částí obcí, základních sídelních jednotek a úhrnné hodnoty za jednotlivé kraje a okresy; IV. Seznam obcí, částí obcí a základních sídelních jednotek podle krajů a okresů; V: Abecední seznam obcí, částí obcí a základních sídelních jednotek; VI. Přehled změn v územním členění a v názvech obcí a jejich částí, ke kterým došlo na území ČSSR v době od 1. 1. 1974 do 1. 1. 1982 (včetně); VII. Statistická klasifikace obcí k 1. 11. 1980; VIII. Přehled městských národních výborů podle kategorií k 1. 1. 1983; IX. Přehled změn v územním členění, v názvech obcí a jejich částí, nastalých po 1. 1. 1982 do 1. 7. 1983 (včetně); X. Přehled změn v matričních obvodech, nastalých po 1. 1. 1982 do 1. 7. 1983 (včetně).*

Kapitoly III. a IV. obsahují následujících patnáct údajů ze sčítání lidu, domů a bytů 1980: cenové domácnosti; obyvatelstvo trvale bydlící celkem, z toho ženy, obyvatelstvo ve věku 0–14 let, muži ve věku 15–59 let, ženy ve věku 15–54 let; obyvatelstvo ekonomicky aktivní celkem, z toho ženy, ekonomicky aktivní obyvatelstvo v zemědělství, lesnictví a rybářství, ekonomicky aktivní obyvatelstvo v průmyslu, ekonomicky aktivní obyvatelstvo ve službách; vyjíždějící za prací z obce trvalého bydliště; trvale obydlené domy; trvale obydlené byty, z toho v rodinných domech. Kapitola III. kromě toho uvádí počet obcí, počet částí obcí, počet základních sídelních jednotek (dílů základních sídelních jednotek) a výměru (v hektarech). Kapitola IV. dále uvádí identifikační číslo základní územní jednotky, identifikační číslo základní sídelní jednotky, resp. dílu základní sídelní jednotky, tzn. urbanistického obvodu (ve vybraných obcích městského charakteru) nebo sídelní lokality (v ostatních obcích), příslušnost obce k národnímu výboru a údaje o národním výboru, tj. rozlišení druhů a stupňů národních výborů (národní výbory hlavních měst, statutárních měst, obvodní, městské, místní, ve střediskové obci, zřízené pro několik obcí) v souladu se zákony o národních výborech (č. 31/1983 Sb. pro ČSR, č. 35/1983 Sb. pro SSR), příslušnost obce k matričnímu obvodu, poštovní směrovací číslo (u částí obcí, resp. u obcí, pokud se tyto nečlení na části) včetně umístění dodávací pošty, výměru obce (v hektarech).

Vzhledem k svému obsahu je publikace cennou pomůckou pro politické a správní orgány, pro orgány a organizace nejrůznějšího určení s okresní a vyšší územní působností, pro výzkumné ústavy, pro pracoviště sociálně ekonomického, projekčního a plánovacího charakteru a poskytuje zajímavé informace i široké veřejnosti. Tím, že lexikony obcí podávají informace k nejmenším územním celkům (tj. k obcím, částem obcí – osadám, a ve Statistickém lexikonu obcí ČSSR 1982 i k menším detailům, tzn. k základním sídelním jednotkám), jsou nenahraditelným pramenem k analýzám vývoje osídlení bez ohledu na správní členění, resp. jeho změny. V neposlední řadě jsou zdrojem informací o vývoji sídel i jejich členění a názvů.

Jiří Pecka

Publikace se přehledně zabývá hlavními sociálně psychologickými aspekty pracovní činnosti.

Úvod do problematiky představuje *první kapitola*, kde se zdůrazňuje *dvojstranný vztah sociálnosti a práce*: „Charakter spoločnej práce je daný: 1. nevyhnutnou požiadavkou spoločnej práce, keď úlohy a ich plnenie prekračujú kapacitu jednotlivca, 2. tým, že potreba práce, činnosti a sociálneho kontaktu sú typické pre súčasného človeka a úzko spolu súvisia.“ (s. 31–32) Sociálny systém práce, ktorý je tvorený vzťahy, postojmi, systémom komunikácie, formálnymi a neformálnymi kontaktmi a cili pri vykonávaní pracovnej činnosti, podľa autora vzniká so vznikom masovej, zejména pásovej výroby, kedy tiež dochádza k odcizeniu práce, provázajúcemu celý vývoj kapitalizmu. Diskutuje sa tu prínos Eltona Maya, ktorý „objevil“ sociálny prostredie ako dôležitý faktor pracovnej spokojnosti, neprekročil však rámec zkoumání podniku jako izolovaného celku.

Druhá kapitola sa zabýva možnosťami a omezením klasických *metód* spoločenskovedného výskumu pri analýze sociálneho systému práce: pozorovaním, experimentom, dotazníkom, rozhovorom, analýzou dokumentů, sociometrií, postojovými škálami včetně sémantického diferenciálu aj. Je zde zdůrazněna nutnost vzájemného doplňování a dalšího rozvíjení jednotlivých metod.

Základem a autorským prínosom práce jsou kapitoly třetí až šestá:

Pri charakteristice *pracovnej skupiny* (ve *treti kapitole*) T. Kollárik akcentuje potrebu zkoumání neformálních vztahů na pracovišti. Určuje tři složky ovlivňující mezilidské vztahy v pracovnej skupině: 1. vnímaní a poznávaní jiných lidí — percepce, 2. komunikace, 3. chování a jednání jednotlivých členů — interakce. Z objektívnych faktorů ovlivňujících postavení jednotlivce v pracovnej skupině vyčleňuje vek, pohlaví a pracovnú schopnosť, pričom poukazuje na to, že zvlášt' mladým pracovníkům, ženám, osobám se změněnou pracovnou schopností a starším pracovníkům, blízcím se důchodového věku, je třeba věnovat zvýšenou pozornost, ovšem ne na úkor jejich pocitu sebeuplatnění.

Diskuse této kapitoly je věnována vymezení *pracovního kolektivu*, který je charakterizován především tím, že „vzájemné činnosti a vztahy lidí sú spojené s cieľmi a úlohami spoločnosti“ (s. 87). T. Kollárik uvádí výsledky sovětských autorů, zejména Petrovského stratometrickou koncepcí skupinové dynamiky, rozvíjející se v posledních 20 letech, opírající se o zprostředkovanost mezilidských vztahů obsahem skupinové činnosti a společenským význam skupinové činnosti a o takové kategorie, jako kolektivní sebeurčení osobnosti, hodnotové orientační jednoty kolektivu a činnostní skupinová emocionální identifikace.

Ve *čtvrté kapitole* autor dokumentuje pojetí *vedoucího pracovníka* jako rozhodujícího článku v systému řízení. Uvádí, že profesionální, organizační a sociální charakteristiky vedoucího musí být v souladu se složením skupiny, charakterem úkolu, celkovou situací. Kolektivy v terénu vyžadují spíše profesionální a organizační orientaci vedoucího, kolektivy v podniku pak spíše jeho orientaci na mezilidské vztahy. T. Kollárik uvádí různé přístupy k dichotomické typologii autokratického a demokratického vůdcovství (E. F. Fiedler, J. A. C. Brown aj.) a sovětskou koncepcí formálního a neformálního vůdcovství (B. D. Parygin aj.).

Pracovní motivace, charakterizovaná v *páté kapitole*, je autorem označována za hlavní zdroj lidské aktivity. Formuje se vztahy: 1. k práci jako základní lidské činnosti, 2. k vykonávanému povolání, 3. k podniku, 4. k jednotlivým faktorům práce. K jejím nejvýraznějším druhům náleží ekonomická, sociální a osobnostní motivace a motivace celkovým systémem práce s lidmi. Cílem motivace pracovníků není jen jejich výkonnost, ale pracovné chování vůbec, zahrnující pracovnú morálku, stabilitu, iniciativu apod. T. Kollárik uvádí zejména poznatky J. Buláka, A. Jurovského a I. Šipoše o tomto okruhu problémů.

V *šeste kapitole* jsou analyzovány otázky *pracovní spokojnosti* jako strukturované soustavy vyrovňování se člověka s pracovními podmínkami (fyzikálním prostředím, druhem a charakterem práce, finanční odměnou, sociálním prostředím, osobností vedoucího pracovníka, systémem postupu, ale i s širšími společenskými podmínkami, umístěním podniku, docházkou do práce, ovlivňovanými situačními a osobnostními faktory). Mezi hlavní metodologické problémy jejího zkoumání patří použití vhodné míry pracovné spokojnosti a s tím související rozsah sledovaných faktorů, nekonzistentnost odpovědí respondentů, odpovědi v zájmu podniku, odpovědi pod vlivem momentální situace, improvizované odpovědi apod.

Jak ukazují dosavadní šetření, pracovná spokojnosť pozitívne koreluje s výkonností,

pracovní angažovaností, pracovní morálkou a celkovou životní spokojeností pracovníka i jeho zdravotním stavem.

* * *

Široký záběr publikace je oprávněn obecnějším uchopením problematiky, dokladaným empirickými příklady zejména z vlastní výzkumné zkušenosti autora.

Jaroslava Hrubá

Jan Hesko: Prognóza a obchod

Praha, Merkur 1983, 300 s.

Práce přístupnou formou seznamuje čtenáře se současnou situací a perspektivami československého vnitřního obchodu — zejména jeho sociálních hledisek.

Přestože se autor zaměřuje na otázky praxe, věnuje celou *první a druhou kapitolu* (75 stran) výkladu *prognózování ve vztahu k plánovitému řízení* jako jeho nezbytné součásti a možnostem *prognózování životních podmínek*, jejichž změny stále více ovlivňují způsob života a spotřebu obyvatelstva: je třeba se přizpůsobovat surovinové a energetické situaci, demografickému vývoji, požadavkům zdravé výživy a trávení volného času, možnostem bydlení a dalším faktorům v jejich vzájemné souvislosti.

Autor dokazuje, že prognóza má být variantním podkladem plánu a má respektovat jak společenské požadavky optimálního vývoje, tak reálné vývojové tendence. Může však mít též varující charakter — jakému směru vývoje je třeba se vyhnout. Mezi nejfrekventovanější metody zařazuje extrapolaci a analogii, při nichž je třeba korigovat negativní charakteristiky sledovaných jevů. Za účinnější označuje brainstorming a delfskou metodu, komplexní analýzy, modelování a scénáře.

Při prognózování obchodu zdůrazňuje vazbu analýzy jeho dosavadního rozvoje na požadavky rozvoje socialistického způsobu života.

Prognóza vnitřního obchodu v ČSSR (z r. 1980) byla soustředěna na osobní spotřebu. Pro budoucnost je nutno podrobněji rozpracovávat možnosti odstranění disproportioní v uspokojování poptávky (zdokonalením lokálního zásobování, účinnější registrací poptávek, včetně jejího ovlivňování apod.) a šetření času kupujících i zaměstnanců obchodu (zaváděním automatizace a elektronizace, rozvinutím systému dodávek do domácností aj.).

Třetí kapitola je věnována *tržní spotřebě*, kterou je nutno zkoumat v souvislosti s výrobou. Předpoklad vývoje do r. 2000 respektuje zákonitost, že s růstem příjmů obyvatelstva klesá podíl výdajů na výživu a roste podíl výdajů na zboží dlouhodobé spotřeby a zboží související s bydlením. Při charakteristice skupin zboží pro volný čas, u nichž se předpokládá trvalý rovnoměrný nárůst spotřeby, autor upozorňuje, že je třeba počítat i s orientací zákazníka na méně nákladné aktivity — turistiku, rekreační sport, čtení knih, návštěvu kulturních zařízení, ale také na naturální výrobu a spotřebu, u níž zájmový prvek téměř překonává dřívější sociálně ekonomický obsah. Autor v uvedených relacích konstatuje dlouhodobější opožděný vývoj služeb.

Značná část výkladu v této kapitole se zabývá problematikou módnosti v tržní spotřebě. Poptávka po zboží zbytné povahy ukazuje na jedné straně žádoucí růst kvalitativních znaků v životní úrovni obyvatelstva, na druhé straně však varuje před jeho negativní spotřební orientací. Obchod musí podporovat — mimo jiné také nasycením trhu — racionální přístup spotřebitele: efektivnost využívání zboží bez nadbytečného podléhání módním vlnám a rovněž bez násilného překonávání morálních a fyzických norem životnosti. Je třeba počítat s tím, že móda ve smyslu pozitivních praktických inovací a zvyšování kultury užívání zboží bude nadále zvětšovat svůj význam.

Úsilí obchodu má u všech skupin zboží směřovat k odstranění rozdílů v zásobování mezi městem a venkovem; na venkově zřejmě zatím zůstanou zachovány odlišnosti plynoucí z rozdílných podmínek života a bydlení i silnější prestižní motivace jeho obyvatel.

Čtvrtá kapitola, zabývající se *materiálně technickou základnou obchodu*, se věnuje problematice rozvoje maloobchodní sítě, výrazně ovlivňující způsob života obyvatelstva (sortimentem, vzdáleností nákupních možností), a rozmištnění velkoobchodních skladů (představujících zejména ve velkých městech výraznou provozní zátěž). Dosavadní nedostatky mohou být odstraněny zaváděním počítačové techniky spolu s využitím možností komunikace.

To se týká též problematiky *pracovních sil*, diskutované v *páté kapitole*. Modernizace obchodu musí především přispět k úspoře živé práce a současně ke zkvalitňování její efektivnosti zvyšováním kvalifikačních požadavků. Nepřiměřený stav pracovních podmínek v současné době vede k fluktuaci a nepříznivému demografickému složení

zaměstnanců. Je třeba věnovat pozornost zdokonalování kontaktu prodávajícího a zákazníka, ne však na úkor operativnosti prodeje.

* * *

Autor usiluje o chápání vývoje vnitřního obchodu spíše v kritičtějších dimenzích, snaží se postihnout jeho základní charakteristiky s ohledem na jeho pozici v rámci reprodukčního procesu i jeho úlohu při uspokojování hmotných a kulturních potřeb obyvatelstva.

Jana Komárková

Z obsahu č. 1/1985 časopisu

SOCIOLÓGIA,

vydávaného Slovenskou akademií věd v Bratislavě

L. Pezlár: KSČ a rozvoj marxisticko-leninskej sociológie; *V. Bauch:* Vývoj základného sociologického výskumu v Slovenskej akademii vied; *J. Karásek:* Rozvoj sociológie a výchova sociológov na Katedre marxisticko-leninskej sociológie FFUK; *F. Kán:* Koncepcia rozvoja marxisticko-leninskej sociológie na Fakulte VŠP ÚV KSČ; *J. Zvara:* Nezastupiteľné miesto Slovenskej sociologickej spoločnosti v integrácii sociológie a sociológov.

Z obsahu č. 1/1985 časopisu

ОБЩЕСТВЕННЫЕ НАУКИ,

vydávaného Akademií věd SSSR v Moskvě

A. Gribkov: Varšavská smlouva na stráži míru a socialismu; *G. Malcev:* Sociální spravedlnost a právní základy rozdělování podle práce; *C. Jampolská:* Rozvoj systému společenských organizací; *J. Jakovec:* Cykličnost vědeckotechnického pokroku; *N. Gordějevová:* Cesty zdokonalování vzájemného působení základního výzkumu a řízení (organizačně právní aspekt); *E. Ruzavinová:* Vliv socialistické ekonomické integrace na lidský faktor výroby; *B. Lomov:* Psychika člověka jako předmět systémového výzkumu; *L. Jemeljanov:* O limitech použití speciálních metod v literární vědě; *P. Žilin, A. Jakuševský, E. Kulikov:* Druhá světová válka v buržoazní historiografii.

Z obsahu č. 1/1985 časopisu

SOCIOLOGIČESKI PROBLEMI,

vydávaného Bulharskou akademií věd v Sofii

Č. Kjuránov, K. Petkov: Ruční práce a její přitažlivost — paradox nepřitažlivosti; *Ž. Georgijev:* Jazyk v každodennosti; *G. Okeanov-Dimitrov:* Běžné vědomí a některé empiricky zjištěné zákonitosti; *L. Dějanová:* Symboly a každodennost; *A. Schutz:* Struktury živého světa; *K. Kojev:* „Socializace“ fenomenologie či fenomenologické zdůvodnění sociologie; *M. Markov:* Velikost a tragédie Indie; *K. Kojev:* Záhada „Orak“ neboli o jednom přirozeně vzniklém etnometodologickém experimentu; *R. Dimitrov:* O interpretativním chápání sociologie.